

<https://doi.org/10.46687/ЕННС9747>

Социалистическата идеологическа пропаганда в Полша по времето на управлението на Болеслав Берут (1947–1956)¹

Виктор Рогозенски

Socialist Ideological Propaganda in Poland During the Reign of Boleslaw Berut (1947–1956)

Viktor Rogozenski

Received: 23.06.2023
Available online: 01.12.2023

Abstract: *The topic of the study, as the title suggests, is related to the socialist ideological propaganda in Poland which was launched by Polish authorities during the reign of Boleslaw Berut. Beirut's rule began in February 1947, when he was elected head of state, and ended of his death in March 1956. Between 1947–1952 he was the president of Poland, and from 1948 till 1952 – General secretary of the State Council. This was the period of Stalinism in Poland. During those years, a number of political and economic reforms were carried out in the country: the establishment of Soviet-type socialism, the voting in of new constitution, imposition of the one-party system, nationalization, industrialization and collectivization of agriculture. During this period, the Polish United Worker's Party carried out large-scale agitation and propaganda activities, characterized by printing and distribution of numerous propaganda materials.*

Keywords: *Boleslaw Beirut, Socialism, Stalinism, Polish People's Republic, Polish United Workers Party, agitation, propaganda*

Резюме: *Темата на настоящата студия, както заглавието подсказва, е свързана със социалистическата идеологическа пропаганда в Полша, лансирана от полските власти по време на управлението на*

---

¹ Публикацията е подготвена по международния проект на Института за исторически изследвания при Българската академия на науките № IC-SK/05/2023-2024 на тема „Нация – адаптация – интеграция. Социално-икономически и екологични проблеми в България и Словакия (XX – XXI век)“ финансиран по Грантова схема със Словашката академия на науките.

Болеслав Берут. Управлението на Берут започва през февруари 1947 г., когато той е избран за държавен глава, и завършва с неговата смърт през март 1956 г. В периода 1947–1952 г. той е президент на Полша, от 1948 до 1952 г. е и Генерален секретар на Държавния съвет на страната. В периода 1952–1956 г. Берут е генерален секретар на Полската обединена работническа партия. Управлението на Берут е времето на сталинизма в Полша. През този период в страната са извършени редица политически и икономически реформи: установяването на социализъм от съветски тип, приемането на нова конституция, налагането на еднопартийна система, национализация, индустриализация и колективизация на селското стопанство. В тези години Полската обединена работническа партия провежда мащабна агитационна и пропагандна дейност, характеризира се с отпечатването и разпространението на множество политически материали. Именно с всички тези материали читателите ще имат възможност да се запознаят в следващите редове.

Ключови думи: Болеслав Берут, социализъм, сталинизъм, Полска народна република, Полска обединена работническа партия, агитация, пропаганда

Предлаганата на читателя студия осветлява социалистическата идеологическа пропаганда, която е налагана в Полша чрез сталинистката система, по време на управлението на Болеслав Берут. Първата ѝ част представя най-значимите събития от разглеждания период от историята на социалистическа Полша, докато Берут е начело на властта. Неговото управление започва през февруари 1947 г. и завършва със смъртта му през март 1956 г. Втората част е посветена изцяло на социалистическата идеологическа пропаганда в Полша, която е характерна за времето на сталинисткия период. Използваните материали са от три полски архива – Държавния архив в Лодз, Държавния архив на град Замошч и Архива на новите актове във Варшава. Цитирани са пропагандни афиши и от други два източника: от полския исторически научен интернет портал „Хистмаг“², както и от монографията на Зджислав Зблевски „Абецадло Пеерелу“ (буквално преведено означава „АБВ на Полската народна република“), където са представени най-важните събития от времето на социализма в Полша (Zblewski 2008).

Проучването представя съдържанието на всяка една пропагандна брошура. Направена е и лична интерпретация на тяхното съдържание, както и на посланията, които те отправят. Този анализ е важен, за да може читателят да разбере каква е тяхната истинска цел, както и какво точно полските комунисти възнамеряват да внушат на своите сънародници. Тези материали са четени по митинги и събрания, разпространявани са сред

---

² Histmag.org. Сайтът е достъпен на www.histmag.org [16.09.2023 г.].

партийните членове и представителите на работническата класа, както и са разлепвани като плакати и позиви из градовете и селата. До този момент споменатата проблематика не е изследвана от българските научни среди и поради тази причина публикацията би могла да се определи като приносна за българската историческа наука. В заключението са казани няколко думи за приликите и разликите между политическите системи в Полша и България по времето на сталинизма.

Полша по времето на управлението на Болеслав Берут (февруари 1947–март 1956 г.)

Както в Полша, така и в останалите страни от съветската зона на влияние социализмът започва да се налага непосредствено след Втората световна война с въвеждането на Народните демокрации и приключва в края на 80-те години на ХХ в. В България например политическите промени към демокрация започват след Десетоноемврийския преврат от 1989 г., когато Тодор Живков е свален от власт (**Milkov 1999: 37–38; 2019: 384**).

Полският Сейм избира Болеслав Берут за президент на Полша на 5 февруари 1947 г. В този исторически ден той завършва клетвата си с думите *И така ми помогни, Боже!* (**Kaczmarek 2010: 580–581**), което изобщо не е характерно за комунистически водач и атеистичната и антирелигиозна сталинистка идеология. Може да се предположи, че тези думи са изречени тъй като новоизбраният държавен глава е съвсем наясно със силата на вярата в Бог сред поляците и със силната роля на Католическата църква сред обществото. Няколко седмици по-късно, на 22 февруари 1947 г., Берут е избран за председател на новосформирания Държавен съвет. Същия ден Законодателният Сейм на Жечпосполита Полша приема Малката конституция. Тя гарантира равенство пред закона на всички граждани без разлика на раса, религия, пол, произход и образование, както и свобода на словото, пресата, събранията, съвестта, вероизповеданието, научните изследвания и творчеството в областта на изкуството (**Kaczmarek 2010: 580–581**).

Най-значимите политически партии в Полша по това време са Полската работническа партия и Полската социалистическа партия, като първата притежава повече власт и значително повече влияние в политическия живот на страната. Просъветската комунистическа власт в страната среща задгранична опозиция в лицето на създадената през 1944 г. Полска лига за независимост (*Liga niepodległości polskiej*) със седалище в Лондон, която има прозападна, антисъветска и антикомунистическа ориентация. През юли 1947 г. тя издава декрет, в който критикува СССР и се обявява за смяната на властта в страната и за излизането на Полша от съветската зона на влияние (**Zeszyty historyczne 1982: 157–158**). Значението на Полската лига за независимост обаче е само формално, защото реално

няма въздействие върху политическия живот в страната.

В периода 22–27 септември 1947 г. в полския планински курорт Шкларска Поремба по инициатива на Йосиф Сталин се провежда конференция с участието на всички държави от Централна и Източна Европа – България, Чехословакия, Югославия, Полша, Румъния, Унгария, Албания и СССР, както на Франция и Италия, които се намират от другата страна на Желязната завеса, но имат силно ляво движение. Ако става въпрос за страните от Западна Европа, то именно във Франция и Италия и левите тенденции са най-силно изразени. Учредено е Комунистическо информационно бюро (Коминформбюро) – международна организация, съставена от всички европейски комунистически партии.³ Взето е и друго важно решение – всички социалистически страни от Източна и Централна Европа ускорено ще започнат изграждането на социализъм от съветски тип (Baeva 1995: 23). Това засяга както икономиката, така и политическия и обществения живот. Изключение прави само Югославия, която след разрива между Йосип Броз Тито и Сталин през 1948 г. е изключена от Коминформбюро и поема по свой собствен път. След 1948 г. в Полша, както и в останалите страни от Източния блок, започва масова съветизация във всички области на живота. Стесняват се икономическите връзки между Варшава и Москва, като Полша в голяма степен става зависима от съветския пазар. Комунистическата идеология и пропагандата навлизат в целия обществен живот, включително и в сферата на културата (Zernack 2000: 573).

---

³ Коминформбюро (Комунистическо информационно бюро) е разпространеното наименование на организацията Информационно бюро на комунистическите и работнически партии. Това е първият официален форум на международното комунистическо движение след разпускането на Коминтерна, утвърдил се в новата международна политическа реалност след края на Втората световна война.

Коминформбюро е организация на комунистическите партии, контролирана от Комунистическа партия на Съветския съюз. Организацията е създадена през септември 1947 година на Конференция на комунистическите партии в Шкларска Поремба, Полша, свикана по инициатива на съветския лидер Йосиф Сталин в отговор на опитите на някои източноевропейски правителства да се отклонят от поетия политически курс и участието им в Парижката мирна конференция и плана „Маршал“. Създаването на Бюрото е съпътствано и от промяна на съветската политика към Източна Европа – отказ от т.нар. „народна демокрация“ и пристъпване към ускорено налагане на тоталитарни режими в региона.

Първоначално седалището на Коминформбюро е в Белград (тогава столица на СФРЮ). След изключването на Югославия от Коминформбюро за титовизъм през юни 1948 г. то е преместено в Букурещ.

Коминформбюро е замислено от Сталин за координация на действията между комунистическите партии под съветско ръководство. В резултат на това Бюрото се превръща в средство за прокарване на съветски интереси и налагане на сталинизма. Организацията има собствен вестник на име „За дълготраен мир, за народна демокрация!“, който пропагандира обединението на комунистическите партии под директивите на Съветския съюз.

Коминформбюро е разпуснато през 1956 г. след подновяването на приятелски отношения между СССР и СФРЮ в процеса на десталинизация.

През лятото на 1948 г. настъпват противоречия между полските комунисти. Едните, водени от Владислав Гомулка⁴, са привърженици на полския път към социализма. Другите, оглавени от Болеслав Берут, които са преобладаващите в партията, са твърдите последователи на идеята Полша да следва и да осъществява стриктно съветския модел (**Davies 2006: 1030**). Именно тогава започва и чистка в партията, която цели да отстрани привържениците на „националния“ път към социализма (**Zamoyski 2006: 354**).

В периода 15–21 декември 1948 г. в сградата на Варшавската политехника е проведено събрание, в което участват както работническата, така и социалистическата партия. Присъстват 1526 делегати. Двете леви политически формации решават да се обединят в една нова партия. Така се сформира Полската обединена работническа партия (ПОРП) (**Kaczmarek 2010: 576**). Тази политическа сила управлява Полша до края на съществуването на социалистическата система, тоест до края на 80-те години на ХХ в.

Веднага след учредяването на ПОРП, още в края на 1948 г., започва отпечатването на вестник „Трибуна люду“ (Trybuna Ludu), което, преведено на български, означава „Народна трибуна“. „Трибуна люду“ е печатен орган на работническата партия, като до рухването на системата през 1989 г. е най-тиражираният и най-четеният полски всекидневник. Редакцията и печатницата на вестника се намират в столицата Варшава (**Bartoszewski, Brzeziński, Moczulski 1970: 181**).

В края на 40-те и началото на 50-те години на ХХ в. в страната настъпват процеси на атеизация и секуларизация. Полските власти са отрицателно настроени към католическото духовенство. През 1949 г. църковните земи са одържавени, а благотворителните католически институции са присъединени към държавата. В училищата е спряно преподаването на религия (**Zamoyski 2006: 354**). В резултат на конфликтите между представителите на църква и властите се достига до преследвания срещу свещеници. През септември 1953 г. полският примас кардинал Стефан Вишински е арестуван, като прекарва в затвора три години (**Prymas tysiąclecia 1982: 49–50**).

Не всички католически духовници обаче са против властта. През 1949 г. е сформирана организацията „Свещениците патриоти“, която сътрудничи на държавните власти. Целта на тази организация е прокарването на комунистическата идеология сред вярващите. През февруари 1952 г. свещениците, които симпатизират на властта, провеждат във Варшава конгрес под девиза „Католическите свещеници в служба на църквата и на Народна Полша“ (**Zblewski 2008: 84–85**). В конгреса участват

---

⁴ Владислав Гомулка (пол. Władysław Gomułka) е полски партиен и държавен деец, генерален секретар на полската работническа партия между 1943–1948 г., първи секретар на ЦК на Полската обединена работническа партия през 1956–1970 г.

около 350 духовни лица, като на централно място в залата е поставен портрет на президента Берут.

В края на 40-те и началото на 50-те години на ХХ в. полските селяни масово са агитирани да работят в областта на строителството, за добива на полезни изкопаеми, както и в сферата на индустрията. Това е свързано, от една страна, с масовото строителство и възстановяването на градовете след опустошителните разрушения, настъпили вследствие на Втората световна война, а от друга, с интензивната индустриализация, характерна за цяла Източна Европа в този период. По време на управлението на Б. Берут в страната съществува и частна собственост, макар и в ограничени размери за разлика от повечето страни в Източна Европа. Осъществяват се и реформи в областта на земеделието. До 1954 г. в страната се появяват около 10 хил. колхози⁵ от съветски тип. Има частната земеделска собственост, но тя също е ограничена. Селяните обаче са задължени да продават цялото си производство на градовете и на държавата на твърдо регламентирани цени. Индустриализацията довежда до отлив на населението от селата и масово заселване в градовете. През втората половина на 40-те години на двадесети век се увеличава и полската армия. По нареждане на СССР е създадена значителна войска и полицейски апарат (**Zamoyski 2006: 354–356**).

Друга характерна черта за управлението на Болеслав Берут, което се случва и в останалите социалистически страни, е плановата икономика. През юли 1947 г. Сеймът одобрява закон за въвеждането на 3-годишен план, който трябва да бъде изпълнен в рамките на 1947–1949 г. Неговите цели са: повишаване на стандарта на живот до равнището от предвоенния период; възстановяване на разрушената от войната икономика и инфраструктура; развитие на промишлеността и външната търговия. През юли 1950 г. Сеймът одобрява 6-годишния план, който трябва да е актуален за периода 1950–1955 г. Поставените цели са свързани с изграждането на основите на социалистическата система; интензивна индустриализация по съветски образец; развитие на тежката промишленост и металургията; увеличаване на инвестициите.

По времето на сталинисткия период в Полша изпълнителната власт значително увеличава своите правомощия особено в областта на законодателството. През 1950 г. Сеймът на Народна Полша упълномощава Съвета на министрите да издава специални декрети.

През ноември 1952 г. Берут застава начело на Съвета на министрите. По този начин той заема всички най-важни постове в страната и така се засилва едноличната власт в Полша. След смъртта на Сталин на 5 март 1953 г. СССР започва натиск върху страните от Източна Европа за промени

---

⁵ Колхоз (рус. колхоз, от коллективное хозяйство) е форма на колективна собственост, по чийто модел в България се създават трудово-кооперативните земеделски стопанства (ТКЗС).

във властта. На Втория конгрес на ПОРП през март 1954 г. Юзеф Циранкевич заменя Берут на премиерския пост (**Kaczmarek 2010: 586**).

Сталинизмът в Полша официално е утвърден с приемането на новата конституция на 22 юли 1952 г. Тази дата далеч не е избрана случайно. На този ден осем години по-рано създаденият с подкрепата на Сталин Полски комитет за национално освобождение⁶ провъзгласява манифест, което се смята за зародиша на социализма в страната, както и за начало на съветското влияние. До края на съществуването на социалистическата система датата 22 юли е отбелязвана като национален празник. По този начин се демонстрира приемствеността на социалистическата идея в страната и тесните връзки със Съветския съюз. Именно Конституцията от 1952 г. официално полага началото на Полската народна република. Според този основополагащ акт на всеки гражданин е осигурено правото на труд, почивка, здравеопазване, образование и свобода на словото. Икономиката е централизирана и планова. Законодателната власт е представлявана от Сейма, като депутатите са 460 на брой и са избирани веднъж на 4 години. Изпълнителната власт е упражнявана от Съвета на министрите. Начело на съдебната власт стои Върховният съд. Държавата и църквата са разделени, тоест секуларизацията официално е утвърдена (**Davies 2006: 1039–1040**).

Едно от най-важните военно-политически събития от втората половина XX в. е учредяването на Варшавския договор, или официално – „Договор за приятелство, съдействие и взаимопомощ“. Той е основата на военно-политически съюз на социалистическите страни в Европа, наречен „Организация на Варшавския договор“ (ОВД).

ОВД е основан на 14 май 1955 г. с цел противопоставяне на възприеманата като заплаха Организацията на Северноатлантическия договор (НАТО, основана през 1949 г.). Договорът действа през Студената война и е разпуснат през 1991 г., скоро след разпадането на СССР и Източния блок.

В резултат на създаването на НАТО и Варшавския договор окончателно се оформя двуполусната система на разделение на света между два враждебни военно-политически блока.

По време на своето управление Болеслав Берут има както редица привърженици, така и не малко противници. Докато е начело на властта неговият живот неведнъж е в опасност. В началото на 50-те години на двадесети век срещу Берут са извършени три неуспешни атентата (**Roszkowski 2003: 207, 223**).

Болеслав Берут умира в Москва на 12 март 1956 г. при неизяснени

---

⁶ Полският комитет за национално освобождение (пол. Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego) е просъветско временно правителство в Полша в края на Втората световна война. Създаден на 22 юли 1944 г. в Хелм и установил се малко по-късно в Люблин, комитетът е доминиран от комунистическата Полска работническа партия и е председателстван от социалиста Едвард Осубка-Моравски.

обстоятелства, след като през февруари същата година е гост на XX конгрес на Комунистическа партия на Съветския съюз (КПСС). На историческия конгрес Хрущов развенчава култа към Сталин, като го обвинява, че е пряко отговорен за извършването на редица престъпления. През октомври 1956 г. начело на ПОРП застава Владислав Гомулка. Именно Гомулка слага край на сталинизма в Полша (Ваева 1995: 85).

Социалистическата идеологическа пропагандна дейност в Полша по времето на управлението на Болеслав Берут (февруари 1947–март 1956 г.)

Първата група материали, на които ще се спрем, се пазят в Държавния архив в Лодз. Една агитационно-пропагандна комунистическа брошура от първото десетилетие на социалистическия период в Полша представлява мисъл на съветския вожд Йосиф Сталин, засягаща общественото сътрудничество. Под портрета му са цитирани неговите думи:⁷ *Необходима е братска помощ за изоставащите в труда от страна на по-напредналите. Целта на това сътрудничество е постигането на общия напредък. Едни работят лошо, други добре, трети още по-добре. Опитвай се да догониш най-добрите, за да може постигнем обществения подем!*⁸

Следващият пропаганден материал също е свързан с изграждането на култа към личността на Сталин (*Обр. 1*).⁹ На червен фон са поставени портретите на Карл Маркс, Фридрих Енгелс, Владимир Илич Ленин и Сталин (най-верния ленинов ученик) – личности, смятани за основоположници и водачи на комунистическата идея в целия свят, както и символи на осъществяването на тази идея. Позивът има за цел да докаже колко значимо място има съветският вожд в политическата история на света. Брошурата държи да подчертае, че личността на Сталин е не по-малко значима от тези на Маркс, Енгелс и Ленин.

Друга агитационна брошура представя портрета на Йосиф Сталин върху червено знаме. Не случайно знамето е червено, тъй като точно този цвят символизира комунистическата идея, това е знамето на Съветския съюз и на световния интернационал. Под него е изписано с бели букви: *Знамето на Сталин се намира в силни и сигурни ръце*. Текстът вероятно държи да подчертае, че поляците през първите години от социалистическия период се

---

⁷ Преводите на пропагандните материали от полски са на автора.

⁸ Archiwum Państwowe w Łodzi. Plakaty propagandowe z lat 1945–1989. Komitet Łódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, sygn. 13212. (Zdjęcie 10/26). – <https://www.lodz.ap.gov.pl/art,59,plakaty-propagandowe-z-lat-1945-1989> [16.09.2023].

Понеже използваните визуални материали от архива в Лодз са подредени на една страница, нататък линкът ще бъде спестяван. Читателите могат да се ориентират за точното изображение по номера на сигнатурата (syng.) и идентификатора в кръглите скоби.

⁹ AP-Łodzi. Komitet Łódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, sygn. 13208. (Zdjęcie 9/26).

отнасят с дълбоко уважение към личността на Сталин, подкрепят неговата политика и идеите му, както и че никога няма да се откажат от тях.¹⁰

В пропаганден плакат от времето на сталинизма е отпечатан текст от член 36-ти от Конституцията на Полската народна република, приета от законодателния Сейм на 22 юли 1952 г., засягащ дейността и компетенциите на народните съвети. Тези съвети притежават функцията на представителни органи на държавната власт в даден регион на страната. Те са и основен орган на общественото самоуправление в Полската народна република и съществуват в периода 1944–1990 г. Според тази пропагандна брошура *националните съвети утвърждават връзката между държавната власт и трудещите се обществени маси от градовете и селата, като именно те привличат все повече хора на труда към участие в управлението на страната (Обр. 2).*¹¹ Текстът е публикуван на фона на полското знаме и неговата основна цел е да докаже, че националните съвети играят ключова роля в обществения живот на Полша, както и че всеки един човек, който работи почтено, може да участва в управлението на държавата.

Друга агитационна брошура от Лодзкия архив отдава значение на датата Първи май – Международния ден на труда, и е подготвена като лозунг за първомайските манифестации, които по това време притежават масов характер с десетки хиляди участници. Тя гласи следното: *На ежегодния първомайски поход пожелаваме на себе си и на цяла Полша мир по света и спокойствие в собствения си дом; разбирателство между поляците и единството на работническата класа; все по-добри резултати от нашата работа; уважение към хората на труда.*¹² Лозунгът, отпечатан за манифестацията, цели да покаже на поляците колко значим е Първи май, защото именно на този ден се отдава почит към трудовите хора, които със своята усърдна работа спомагат за изграждането на обществото.

Следващият пропаганден материал е свързан с изказване на лидера на Полската обединена работническа партия и държавен секретар на Полша Болеслав Берут на един от партийните пленуми, където с думите си изразява своята вярност към линията на Йосиф Сталин след неговата смърт: *Полските работнически маси и целият полски народ вечно ще почитат паметта на Йосиф Сталин като освободителят на нашия народ от ужасяващото хитлеристко робство.*¹³ Думите са изписани с кафяв цвят върху жълто-зелен фон. Под речта на Берут се веят два държавни флага – полският и съветският. Целта на позива е да се подчертае значимата роля на

---

¹⁰ AP–Łodzi. Komitet Łódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, sygn. 13217. (Zdjęcie 11/26).

¹¹ AP–Łodzi. Komitet Łódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, sygn. 13233. (Zdjęcie 15/26).

¹² AP–Łodzi. Komitet Łódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, sygn. 13279. (Zdjęcie 18/26).

¹³ AP–Łodzi. Komitet Łódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, sygn. 13225. (Zdjęcie 12/26).

съветския лидер в освобождението на поляците от нацистката окупация по времето на Втората световна война, както и да се отдаде почит към паметта на Сталин след неговата смърт. Материалът цели също така да покаже, че полско-съветското сътрудничество е изключително важно и за двете социалистически държави, като приятелството между тези две славянски страни ще продължи и през следващите десетилетия.

Последният афиш от Лодзкия архив представлява карикатура на заможен, добре облечен едър и охранен възрастен човек, гледащ напред с лукав поглед. Той подава дясната си ръка към някого, докато държи лявата си ръка отзад със силно стиснат юмрук. Отдолу се чете: *Старата мъдрост гласи: никога не вярвай на богаташа! Той едната ръка ще ти подаде, но с другата ръка ще те сграбчи!*¹⁴ Агитационният афиш цели да докаже на населението, че богатите капиталисти са хора, на които не може да се гласува доверие. Според социалистическата пропаганда заможните са лукави в своите постъпки. Те уж протягат ръка за диалог, но в същото време лъжат и с действията си биха могли да причинят не малко страдания на наивните, но добри хора.

Следващата група пропагандни социалистически материали, анализирани в настоящата студия, са от архива на град Замощч. Първата агитационна брошура е от 1948 г. Свързана е с подготовката за честването на Международния ден на труда, който от края на XIX в. ежегодно е отбелязван от целия свят в първия ден от месец май. На плаката пише с черни букви върху жълт фон: *Да живее 1-ви май – Денят на мобилизацията на Демократичния лагер за окончателната победа над хитлеризма!*¹⁵ Целта на афиша е да подчертае два значими факта – важността на Международния ден на труда и значението на победата над нацизма, извършен от комунистите по времето на Втората световна война.

Вторият агитационен материал също е свързан с празника на труда и датира от 1 май 1949 г. В него е публикувана част от речта на кмета на град Замощч Кажимиеж Колбе. Словата на Колбе гласят: *Трудовият празник 1 май е ден, в който празнуват работническите маси не само в Полша, но и в целия свят. Едно от най-видимите проявления на солидарност с Деня на труда е манифестирането на своите чувства чрез празнично облекло и празничен външен вид. Апелирам всички жители на нашия град да украсят*

---

¹⁴ AP–Łodzi. Komitet Łódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, sygn. 13487. (Zdjęcie 26/26).

¹⁵ Archiwum Państwowe w Zamosciu. Propaganda PRL-u na plakacie i afiszu. Afisz “Niech żyje 1 Maja – dzień mobilizacji sił obozu demokratycznego dla ostatecznego zwycięstwa nad hitleryzmem!”, 1948 г. (88/215/0/7/632) – <http://www.zamosc.ap.gov.pl/index.php/popularyzacja/wystawy/2021/propaganda-prl-u-na-plakacie-i-afiszu> [16.09.2023 г.].

Тук отново материалите са подредени на една страница и затова представянето им ще стане както на тези от Лодз. Читателите могат да се ориентират за точното изображение по неговото заглавие и идентификатора в кръглите скоби.

*прозорците и балконите на своите къщи с държавни знамена и работнически знамена, както и да украсят къщите си с портрети на световни лидери на работническите движения.*¹⁶

Следващата брошура представлява пощенска марка с портрета на организатора на Болшевишкия преврат от 7 ноември 1917 г. и водач на Съветска Русия в периода 1917–1922 г. Владимир Илич Ленин. Марката е залепена върху червен постер. Не случайно червеният цвят е избран като фон, тъй като той е символ на комунистическото единство в целия свят. Върху пощенската марка пише: *Полското филателно движение почита паметта на Владимир Ленин.*¹⁷ Материалът цели да подчертае основно два факта – че Ленин е заслужила личност на световната история и че поляците почитат неговата памет с дълбоко уважение. Що се отнася до Полското филателно движение, то представлява неполитическа организация, занимаваща се основно със събирането, отпечатването и разпространението на пощенски марки.

На 7 ноември 1948 г. по случай честването на 31-та годишнина от избухването на Болшевишкия преврат кметът на град Замощч С. Рурко издава декрет до всички жители на града, в който отправя следното нареждане: *Във връзка с отбелязването на 31-та годишнина от Великата октомврийска революция, на 7 ноември 1948 г. полският народ празнува. Полският народ на равни начала със съветския народ, заедно с него ще отбележи историческия празник на народните маси. По този начин ще се изгради един общ фронт за борба за обществена справедливост. Във връзка с отбелязването на историческата годишнина издавам нареждане всички собственици на къщи и кооперации, както и гражданите, които само живеят в тях, в деня, когато се чества избухването на Болшевишката революция, да украсят всички прозорци с портретите на Болеслав Берут, Владимир Ленин и Йосиф Сталин.*¹⁸ Тази агитационна брошура, чийто автор е кметът на град Замощч, държи да подчертае колко важен за политическия елит на Полската народна република е датата 7 ноември. Според брошурата именно Болшевишката революция допринесе за установяването на социалната справедливост в страните, където социалистическата система е била утвърдена.

Следващият пропаганден материал е отпечатан с цел да популяризира смятания за исторически Конгрес за единство на работническата класа, който е проведен през месец декември 1948 г. във Варшава. Конгресът е значимо събитие от епохата на социалистическа Полша, защото именно той

---

¹⁶ AP–Zamościu. Odezwa do Obywateli m. Zamościa o udział w święcie 1 Maja podpisana przez Burmistrza m. Zamościa–K. Kolbe, 1949 r. (88/215/0/9/645).

¹⁷ AP–Zamościu. Polski Ruch Filatelistyczny czczy pamięć Włodzimierza Lenina, b.d. (88/215/0/11.1/1772).

¹⁸ AP–Zamościu. Zarządzenie Burmistrza miasta Zamościa w związku z 31 rocznicą Wielkiej Rewolucji Październikowej, 1948 r. (88/215/0/9.1/1760).

допринася за създаването на Полската обединена работническа партия, която води своето начало от месец декември 1948 г. (след обединението на Полската работническа партия и Полската социалистическа партия). На пропагандния афиш се изобразени две ръце, които заедно здраво държат червено знаме, символизиращо комунистическата идея. Върху него са изписани с бели букви множество фамилни имена на видни полски комунисти – Варински, Люксембург, Барон, Барлицки, Держински, Каспжак и др. Зад дланите, които здраво са обхванали червеното знаме, се виждат множество фабрики, от чиито комини пуши черен дим.¹⁹ Агитационната брошура символизира сътрудничеството на работниците, което е изключително важно за общественото развитие на Полша. Внушението на този афиш е, че само обединени под знамето на световния пролетариат работниците биха могли да изградят една силна Полша.

Друг постер от Държавния архив на Замошч е посветен на отбелязването на празника на освобождението – 22 юли. Плакатът е от 1951 г., а за честванията се предвижда да бъдат проведени между 19–22 юли в множество работилници на Замошч. Също така през тези дни се очаква частните и обществените сгради да бъдат окичени с червени знамена, цветя и портрети на видни личности, допринасяли за разпространението на комунистическата идея. На 21 юли в центъра на града са предвидени официални чествания, четения на реферати за значението на Юлския манифест и пускането на полския химн. През споменатите по-горе дни са подготвени грандиозни чествания в присъствието на представители на полската държавна армия. Отбелязването на историческата годишнина включва спектакъл, песни, танци, футболен мач и народни празненства.²⁰

Следващата брошура е от 1948 г. и е посветена на братското сътрудничество между пролетарската и земеделската класа. Афишът изобразява двама души – работник от града и земеделец от село, които братски са си стиснали ръцете. Работникът държи с другата ръка чук, като зад него се издигат фабрики и пушещи комини. Селянинът е хванал коса и зад него се виждат множество вързани жътварски снопове. Под тази илюстрация със зелени букви е изписано: *Съюзът между работника и селянина вдига Полската народна република.*²¹ Целта на тази брошура е да покаже на поляците колко важно за цялата държава и общество е сътрудничеството между трудещите се хора от селата и градовете. Защото и работниците, и земеделците допринасят изключително много със своя труд за развитието на всяко едно общество.

Именно взаимното сътрудничество за общото благо на полския

---

¹⁹ AP–Zamościu. Plakat promujący Kongres Jedności Klasy Robotniczej w Warszawie, 1949 r. (88/803/0).

²⁰ AP–Zamościu. Program obchodu Święta Wyzwolenia 22 lipca w Zamościu, 1950 r. (88/215/0/9/619).

²¹ AP–Zamościu. Plakat promujący Święto Ludowe 16 maja 1948 r., 1948 r. (88/226/0).

народ е темата на следващите две агитационни илюстрации. Първият позив е от 1947 г. и изобразява портрет на щастлив и усмихнат фабрикант, облечен в работническа униформа. Зад него се виждат множество фабрики с издигнати високи комини, от които се стеле черен дим. Върху брошурата е изписана следната сентенция: *Взаимното сътрудничество е пътят към силна и богата Полша.*²² Пропагандният материал цели да покаже, че полските комунисти се грижат изключително много за работническата класа и правят всичко възможно за изграждането на полската икономика, която само преди няколко години е била тотално унищожена от хитлеристката армия по времето на Втората световна война. Партийният позив убеждава поляците, че икономическият просперитет на страната им е възможен, но само чрез усилената работа и посредством общо и кооперативно взаимодействие.

Вторият лозунг, който цели да издигне в култ социалистическото сътрудничество между поляците, е от 1948 г. и е свързан с изграждането на столицата Варшава, която след Втората световна е напълно унищожена. Нека припомним, че след приключването на най-кръвавия военен конфликт в историята на човечеството през 1945 г. властите на Полша влагат изключително големи усилия за възстановяването на инфраструктурата на полската столица. Върху афиша са изобразени двама работници, които заедно вдигат тежки строителни материали, като от илюстрацията се вижда, че предметите са толкова тежки, че единият работник се е хванал за кръста и леко се е навел надолу. Отдолу е изобразен гербът на град Варшава (сирена, която в едната си ръка държи меч, а в другата – щит). До герба е изписан с бели букви девизът *С общи усилия строим Варшава (Обр. 3).*²³ Партийният комунистически лозунг цели да убеди поляците (най-вече столичаните), че е необходимо да бъдат вложени много усилия и тежък труд в изграждането на Варшава, като тези усилия трябва задължително да бъдат общи и съвместни, защото само задружният труд води до нещо истински градивно.

Следващите три позива са свързани с ролята на жената в изграждането на социалистическа Полша и уважението, което полските власти са изпитвали към работещите жени и към майките. Нека припомним, че представителките на нежния пол със своя труд имат съществен принос за изграждането на полската икономика в десетилетията след Втората световна война. Жената е на голяма почит в социалистическа Полша. Като доказателство може да се посочи фактът, че през социалистическия период във всички страни от Източния блок грандиозно е честван Осми март – празникът на всички жени по света.

Първият позив е от 1948 г. и е свързан с ролята на жените в

---

²²AP–Zamościu. Plakat propagandowy „Przez współzawodnictwo pracy do Polski silnej i bogatej”, 1947 r. (88/803/0).

²³AP–Zamościu. Plakat promujący odbudowę Warszawy, 1948 r. (88/803/0).

изграждането на полската икономика, както и безспорната роля на майката във всяко едно общество. Брошурата съдържа два пропагандни надписа. В първия с бели букви върху син фон е написано: *Мирната политика на народна Полша ще осигури щастие на майките и децата* (Обр. 4).²⁴

На втория с черни букви върху бял фон е изписано: *Да бъде оказана чест на всички жени – героини на труда, строящи една нова Полша – щастлива родина за своите деца!* (Обр. 5).²⁵

Третата агитационна брошура е от 1952 г. Нейният текст е: *Уважаема дамо, Полската народна република те приканва към работа! Народната демокрация създаде възможности за пълно равнопоставяне на всички жени. Всяка една жена може да бъде самостоятелна и да намери работа, която обича и която съответства на нейните умения. Образователната система дава възможност на жените да придобият всяка една професия. Извършвайки даден труд, ти поправяш материалното състояние на своето семейство и допринасяш в борбата за мира и 6-годишния план.*²⁶ Позивът цели да убеди дамите, че те също могат да бъдат полезни за обществото, че те също могат да се включат активно в изграждането на полската икономика.

Друг социалистически пропаганден материал, свързан с епохата на сталинизма, който намира място в Държавния архив на град Замошч, е кратко изказване на полския държавен глава и лидер на Полската обединена работническа партия Болеслав Берут. Агитационната брошура е от 1951 г. и касае отношението на поляците към СССР. Думите на Берут са написани с бели букви върху червен фон: *Полският народ вижда в Съветския съюз бастион на силите на мира и прогреса по света.*²⁷ Полския държавен глава вероятно иска да каже, че не само той, не само полските комунисти, но и целият полски народ вижда в лицето на съветската империя свой приятел, както и защитник на своите интереси, на когото може да разчита в трудни моменти. По думите на Берут СССР е гарант за запазването на световния мир, както и фактор, можещ да допринесе изключително много за подема на световната икономика.

Сред социалистическите пропагандни материали от архива в Замошч бе открита брошура, свързана с дейността на Комсомола в Полша. Подобни младежки организации на идеологическа основа има във всички социалистически страни от Източна Европа. Позивът е от 1951 г. и неговият девиз гласи: *По примера на Комсомола нека се учим как да се борим, как да*

---

²⁴ AP–Zamościu. Afisz “Polityka pokojowa Polski Ludowej zapewni szczęście Matce i Dziecku”, 1948 r. (88/215/0/7/639).

²⁵ AP–Zamościu. Plakat „Cześć kobietom - bohaterkom pracy budującym nową Polskę, szczęśliwą Ojczyznę swych dzieci”, 1948 r. (88/215/0/7/635).

²⁶ AP–Zamościu. Ulotka “Kobieto! Polska Ludowa wzywa cię do pracy!”, 1952 r. (88/215/0/20/spis nr 6/2014).

²⁷ AP–Zamościu. Afisz propagandowy zawierający cytaty Bolesława Bieruta “Naród Polski widzi w Związku Radzieckim bastion sił pokoju i postępu na świecie”, 1951 r. (88/215/0/9/636).

*побеждаваме и как да творим нов живот.*²⁸ На брошурата са поместени още знамето на полския комсомол и червената петолъчка – един от символите на комунизма. Агитационният лозунг цели да покаже на обществото, че това е доста значима организация, независимо че в нея членуват само младежи. Брошурата казва, че именно енергията на младите, тяхната борбеност и ентузиазмът им в осъществяването на комунистическата идеология трябва да зарежда целия полски народ и да го стимулира да се бори за осъществяването на по-високи цели.

Социалистическата пропаганда в Полша отделя внимание и на една друга значима за страната и обществото неправителствена организация, чиято дейност е изключително хуманна и благородна – Полския червен кръст. Но нека първо кажем няколко думи за ролята на ПЧК. Организацията е създадена през 1919 г. и нейната дейност е предимно с хуманитарна насоченост – оказването на първа помощ при бедствия и нещастни случаи, превързване на ранените по време на война и социално подпомагане на изпадналите в нужда хора. Плакатът, за който споменахме в по-горните редове, е отпечатан през 1951 г. по случай първия държавен конгрес на организацията, проведен в началото на февруари същата година. Върху него са изписани следните думи: *Здравето на народа е дело на целия този народ. Първият народен конгрес на Полския червен кръст–Варшава, 2–3 февруари 1951 г.*²⁹ Точно в средата на лозунга е изобразен и символът на хуманитарната медицинската организация. Над него летят множество бели птици, които символизират мира. Под кръста крачат множество хора – това са медицинските работници и изпадналите в нужда, за които е необходима специална грижа. Пропагандният афиш е отпечатан с цел да увековечи първия национален конгрес на ПЧК. Към този момент Червеният кръст е съществувал в страната повече от тридесет години, но общонационален събор не е имало. С неговия първи конгрес полските комунисти отдават почит към благородното дело на организацията и нейния персонал.

Сред пропагандните афиши на Полската обединена работническа партия може да бъдат намерени такива с изключително благородно и хуманно съдържание. Един от тези материали е от 1951 г. и е с много мъдро послание, независимо че сентенцията е сформирана само в едно изречение. Тя е изписана с черни букви върху жълто-зелен фон и съдържа следните слова: *Драги селяни! Помагайте си взаимно – съсед на съседа на съседа, село на село – със зърно, плуг и каквото е нужно.*³⁰

В Замошеския градски архив се откриха ценни материали от времето

---

²⁸AP–Zamościu. Plakat propagandowy “Na przykładzie Komsomółu uczymy się jak walczyć, zwyciężać i tworzyć nowe życie”, 1951 r. (88/215/0/9/676).

²⁹AP–Zamościu. Plakat propagandowy “Plakat upamiętniający Pierwszy Krajowy Zjazd Polskiego Czerwonego Krzyża 2–3 luty 1951 r.”, 1951 r. (88/215/0/7.3/1364).

³⁰AP–Zamościu. Afisz “Chłopi! Pomagajcie sobie nawzajem - sąsiad sąsiadowi, wieś wsi – ziarnem, pługiem i koniem”, 1951 r. (88/215/0/7.1/1062).

на сталинизма в Полша, които пропагандират културните и духовните ценности – образование, четене на книги, борба с неграмотността, развитие на библиотечарското дело в страната и др. Един от тези материали е свързан със седмицата на просветата, книгата и пресата, която се провежда в цялата страна през първата седмица на месец май 1949 г. Текстът на брошурата гласи: *Скъпи граждани! Под протектората на президента Болеслав Берут ще честваме седмицата на просветата, книгата и пресата в периода 1–8 май 1949 г. Събитието ще се проведе под девиза за пълната ликвидация на неграмотността, строежът на нови библиотеки и популяризирането на идеята за всеобщо четене на книги и вестници. Полската народна република, изграждайки социалистическата система, дава на всеки почтено трудец се човек възможността както да се запознае с културното наследство на своя народ, така и да вземе активно участие в създаването на народната култура в своята страна. Скъпи граждани! Нека даваме знания на неграмотните! Нека създаваме нови библиотеки! Нека събираме средства за ликвидацията на неграмотността! Нека четем книги и преса! Нека пропагандираме идеята за четене на книги!*³¹ Пропагандният афиш има изключително благородни и градивни за обществото цели. Той се стреми да убеди поляците колко ценно и важно е четенето на книгите. Полската обединена работническа партия влага усилия за ликвидацията на неграмотността в Полша. По това време в страната младите се просвещават безплатно и имат равен достъп до образование.

Не малко от пропагандните позиви в Полската народна република агитират поляците, които никога досега не са работили във въглищните мини, да намерят своето препитание именно в тази професия, тъй като според полските комунисти подобна работа би могла да им донесе не малко ползи. Текстът на агитационния материал съдържа следните думи: *Работи като миньор! Миньорът получава специални добавки, които ги няма в другите професии. Миньорът ползва безплатно количество въглища. Миньорът получава триседмичен отпуск за почивка. Миньорът получава специална грижа от страна на държавата и обществото. Работата на миньора в Полската народна република е ценена и уважавана.*³² В началото на 50-те години в Полша сравнително малко хора са били желаещи да работят като миньори. Въгледобивът би могъл да носи голяма печалба и заради това полските власти агитират сънародниците си да започнат да се трудят именно в тази професия.

Въглищните мини не са единствената месторабота, за която полските комунисти агитират своите сънародници през първото десетилетие на социалистическата система в Полша. Властите в страната приканват

---

³¹AP–Zamościu. Afisz informujący o obchodach Tygodnia Oświaty, Książki i Prasy, 1949 r. (88/215/0/7.1/1168).

³²AP–Zamościu. Afisz propagandowy zachęcający do pracy w górnictwie, 1951 r. (88/215/0/7.1/1069).

земеделците, които са приключили вече работата на нивите, да вземат участие в строителните дейности, които в края на 40-те и началото на 50-години в Полша придобиват масов характер. Един от тези материали е от 1951 г. и призовава: *За 6 годишния план за народно добруване. Земеделецо! Ако вече си обработил своята земя, не губи време и иди да работиш в строителството.*³³ Под афиша с дребни букви е написано, че всички желаещи да се наемат на тази работа, ще получат безплатни билети за държавните железници. Не случайно много хора са приканвани към работа в строителството, особено от селата. Полша след Втората световна война е напълно разрушена, социалистическата система се стреми да построи възможно най-много жилищни и обществени сгради за нуждите на населението. За хората от селата това е шанс за препитание.

Друг интересен позив, който се откри сред партийните документи, събрани в архива на град Замошч, са слова на полския държавен глава Болеслав Берут при стъпването му в длъжност на 5 януари 1947 г. В този ден той държи пламенна реч, адресирана към неговите сънародници: *Скъпи граждани! Днес полският народ преживява доблестни мигове. Възродена Полша бързо се повдига от руините. С общи усилия успяхме да възкресим живота в нашата страна, която бе варварски унищожена през войната. Успяхме да възстановим разрушената ни столица. В продължение на две години възкресявахме полската култура в земите, които успяхме да си възвърнем.*³⁴

Днес на тези територии милиони поляци живеят и работят в полза на родината си. Въпреки тежките изпитания не намаля вътрешната мощ на народа ни. Дори напротив, тя се засили благодарение на преживените трагедии. Защото богатата история на нашия героичен народ го е заредила с творческа сила. Тази сила извира от огромната любов към отечеството, която е в сърцата на поляците.

Любовта към отечеството ни е помагала в мигове на страдания и борби, като именно тази любов ни донесе победата.

Любовта към родината ни е подсказвала кой точно е правилният път, когато са се полагали огромни усилия да бъде възстановена разрушената ни от войната страна.

*Любовта към родината поведе Възродена Полша към редица обществени реформи.*³⁵

Пропагандни материали от сталинисткия период в Полша се пазят и във Варшавския архив, но техният брой е значително по-малък, отколкото

---

³³ AP–Zamościu. Afisz zachęcający rolników do podejmowania sezonowej pracy w budownictwie, 1951 r. (88/215/0/9.1/1061).

³⁴ Болеслав Берут има предвид земите на запад от реките Одер и Ниса, които след Втората световна война преминават от Германия в Полша

³⁵ AP–Zamościu. Orędzie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Bolesława Bieruta do Narodu Polskiego, 1947 r. (88/215/0/7/612).

на откритите в предходните два архива. Агитационните брошури са свързани с общополския Конгрес за единство на работническата класа, проведен във Варшава през месец декември 1948 г. и допринесъл за основаването на Полската обединена работническа партия. Материалите са от фонда на фотографиите на вестник „Трубуна Люду“ („Народна трубуна“) (пол. Trybuna Ludu) – най-тиражирувания полски партиен ежедневник от времето на социализма, официоз на ПОРП.

Първият агитационен материал представлява илюстрация, в която под формата на кръг две ръце държат комунистическо знаме, върху което е са изписани месецът и годината, когато е проведен историческият конгрес – декември 1948 г. Около тези две ръце се вижда надписът *Конгрес за единство на работническата класа*.³⁶ Двете ръце символизират единството, което настъпва в края на 1948 г. – сплотеност сред полските комунисти и сред работническата класа. Фотографията се стреми да подчертае, че комунистическото знаме трябва да бъде държано от повече от една ръка. За да бъдат реализирани хуманните идеи на социализма, е необходимо между хората да има обединение и сътрудничество. През 1948 г. лявоориентираните поляци искрено се надяват този дългоочакван момент да е настъпил.

Подобна насоченост притежава и следващата фотография от варшавския архив. Плакатът изобразява четири отрудени работнически ръце, които държат червеното знаме – символ на комунистическата идея. Отгоре с черни букви е написано: *Полската работническа партия се бори за единството на работническата класа (Обр. б)*.³⁷ Брошурата цели да докаже на поляците, че работническата партия наистина влага усилия за обединението на полския пролетариат, защото само и единствено по този начин може да бъде постигнати икономически напредък в страната, както и социалната справедливост.

Третият лозунг е свързан с обединението на полската левица и създаването на ПОРП в края на 1948 г. На брошурата са изписани полските леви политически формации и годините, в които те са основани: 1900 – Социалдемократията на Полското Кралство и Литва (Socjaldemokracja Krolestwa Polskiego I Litwy); 1906 – Полската социалистическа партия–Левица (Polska Partia Socjalistyczna–Lewica); 1925 – Полската комунистическа партия (Polska Partia Komunistyczna); 1942 – Полската работническа партия (Polska Partia Robotnicza); 1944 – Полската социалистическа партия–Възраждане (Polska Partia Socjalistyczna–

---

³⁶ AAN w Warszawie. Kongres Jedności Klasy Robotniczej. Zbiór fotografii Trybuny Ludu. (Obraz 7/9) – <https://www.aan.gov.pl/galeria,art,468,kongres-jednosci-klasy-robotniczej> [17.09.2023 г.].

Тук отново използваните визуални материали са подредени на една страница и затова линкът нататък ще бъде спестяван. Читателите могат да се ориентират за точното изображение по идентификатора в кръглите скоби.

³⁷ AAN w Warszawie. Zbiór fotografii Trybuny Ludu. (Obraz 6/9).

Odrodzenie). Отдолу с големи букви са изписани инициалите на Полската обединена работническа партия (Polska Zjednoczona Partia Robotnicza) и годината на основаването ѝ 1948 г. Под тези инициали с малки букви е написано *ПОРП – партията на работническата класа (Обр. 7)*.³⁸ Илюстрацията цели поляците да научат през кои години точно са създадени конкретните социалноориентирани полски политически сили, защото според комунистите всички тези дати са в по-малка или по-голяма степен значими за реализацията на лявата идея в страната. С най-големи букви, разбира се, са изписани инициалите на ПОРП, защото според управляващите от времето на сталинизма именно тази партия се явява обединител на лявоориентираните поляци.

Не малко комунистически пропагандни материали от времето на сталинизма в Полша се намериха и на страницата на полския научен исторически портал „Хистмаг“ (Histmag). Автор на сайта и съставител на колекцията фотографии е Павел Чеховски. Първата агитационна брошура е от 1947 г. На нея е представена млада жена, работеща на трактор. Този позив е изключително популярен сред поляците до ден днешен. Дамата, чиито профил е ползван за илюстрацията, е известната трактористка и героиня на труда в Полската народна република Магдалена Фигур. Брошурата изобразява Магдалена да кара трактор по време на жътва, като жената е изпълнена с много ентузиазъм и на лицето ѝ личи усмивка. Зад нея се виждат други трактори и ниви. Отдолу с червени букви е написано: *Младежи – напред в борбата за щастливото социалистическо село в Полша*.³⁹

Следващата пропагандна брошура представя младо момиче, облечено в полски народни носии, държащо в ръцете си едри снопове от житен клас – плод на жътварския сезон. Девойката ги поднася на полския държавен глава Болеслав Берут и изтъкнатия маршал Константин Рокосовски – съветски и полски военначалник, участник в двете световни войни, вицепремиер (1952–1956) и министър на отбраната (1949–1956) на Полша. Не е пояснено от коя конкретна година е плакатът, но със сигурност е отпечатан по времето на управлението на Берут. Под илюстрацията е изписано: *Реколтата носим в нашия роден дом (Обр. 8)*.⁴⁰ Чрез този позив партията цели да покаже на поляците, че земеделието в страната бележи прогрес. Илюстрацията държи да подчертае, че с огромни усилия полският народ може да осигури светло бъдеще за младите поколения.

Следващият плакат изобразява легнала едра угоена свиня, която кърми множество малки прасета. До нея е застанала млада селянка с усмивка

---

³⁸ AAN w Warszawie. Zbiór fotografii Trybuny Ludu. (Obraz 8/9).

³⁹ Histmag. Najciekawsze plakaty propagandowe PRL [Galeria] – <https://histmag.org/Najciekawsze-plakaty-propagandowe-PRL-Galeria-15486> (1/16) [17.09.2023 г.].

Линкът е даден само при първата препратка. На страницата са представени общо 16 изображения, подредени в галерия. Ориентир е идентификаторът в кръглите скоби.

⁴⁰ Histmag. Najciekawsze plakaty propagandowe PRL [Galeria], (2/16).

на лице, държаща малко прасе, грижеща се за всички животни от тази порода. На плаката е написано: *Благоденствието на селото допринася за благоденствието на града (Обр. 9).*⁴¹ Чрез този лозунг комунистическата пропаганда се стреми да внуши на хората следното: прогресът на селото е важен за цялото общество, от него зависи напредъкът и на градовете; необходимо е селяните да бъдат уважавани, защото именно те изхранват гражданите.

Един от агитационните плакати в социалистическа Полша е свързан с шестгодишния икономически план, който полските комунисти трябва да изпълнят в периода 1950–1955 г. Брошурата изобразява войник с автомат в ръка. Отдолу с червени букви е написано: *Напред към борбата за изпълнение на 6-годишния план.*⁴² Материалът цели да мотивира поляците да работят усърдно и заедно, за да бъде изпълнен 6-годишният план. Илюстрацията иска да вдъхне сили на гражданите и да им каже, че за да бъде ефективна икономиката, да може да донесе траен напредък, поляците е необходимо да бъдат като истински войници – борбени, смели, трудолюбиви и всеотдайни.

На полския исторически интернет портал е публикувана снимка на дете, чиято цел е да популяризира Съветския съюз като приятелска държава. На фотографията малко момиче с широка усмивка на лицето реди букви, които изписват инициалите на империята СССР на полски език. Отдолу личи лозунгът *СССР – защитник на мира и приятел на децата по света.*⁴³ Брошурата се стреми да пропагандира идеята, че приятелство и сътрудничество с Москва би било изключително полезно за Полша. Ако страната желае да върви по пътя на мира и прогреса, то трябва задължително да поддържа връзки със съветската държава. И не на последно място, СССР е представена като голям другар на децата.

На същата интернет страница е качена агитационна брошура, пропагандираща Първи май – Международния празник на труда. Върху червен фон, символизиращ социалистическата идея, е написано *1-ви май – единство, мир и социализъм.*⁴⁴ Върху брошурата са изобразени и цветя, които символизират свежестта, красотата и надеждите за по-добро бъдеще. Всяка една от думите на пропагандния материал цели да докаже значението на най-висшите ценности, изповядвани в социалистическите държави. Единството е важно, защото е необходимо хората да са сплотени, ако желаят техните идеи да бъдат осъществени. Мирът е важен, защото, ако има траен мир по света и разбирателство между хората, може да има напредък. Социализмът е също е важен, защото според представителите на полския политически елит от това време само тази система може да гарантира на

---

⁴¹ Histmag. Najciekawsze plakaty propagandowe PRL [Galeria], (3/16).

⁴² Histmag. Najciekawsze plakaty propagandowe PRL [Galeria], (8/16).

⁴³ Histmag. Najciekawsze plakaty propagandowe PRL [Galeria], (9/16).

⁴⁴ Histmag. Najciekawsze plakaty propagandowe PRL [Galeria], (10/16).

гражданите социална сигурност и справедливост.

На сайта е и брошура, засягаща следвоенната международна ситуация на Полша и промяната на нейните граници. Илюстрирана е нейна следвоенна карта, където са маркирани земите, които страната придобива след 1945 г. – това са бившите германски територии, намиращи се на запад от реките Одер и Ниса Лужицка. Към тях бодро крачи поляк, облечен в народна носия. Текстът е: *Над Одер – към земите на нашите бащи, както и към благоденствието.*⁴⁵ Пропагандната илюстрация цели да докаже колко поляците са щастливи от факта, че земите, на които са живели някога техните деди и прадеди, отново са в пределите на Полша. Нека не се забравя обаче, че страната губи значителни територии на изток – т.нар. „източни полски покрайнини“ (Kresy Wschodnie).

Последният агитационен плакат от времето на сталинизма, който бе открит на историческия онлайн портал, е от 1953 г. Той е свързан с честването на Осми март – Международния ден на жената. Илюстрацията изобразява едра жена в работническа униформа, държаща в ръцете си инструменти и поглеждаща гордо към небето, където на небосклона вижда бял гълъб – символ на мира по света. Под изображението е написано: *Поздравяваме жените, трудещи се за мир и благоденствие на родината.*⁴⁶ Пропагандната брошура цели да докаже, че жената също значим и градивен елемент от обществото, като със своя усърден труд тя спомага за развитието на страната. Наред с това се отдава почит на всички жени по случай техния празник.

Няколко пропагандни афиша от времето на сталинизма в Полша ще представим и от книгата на Зджислав Зблевски „Абецадло на Пеерела“ (Zblewski 2008), в която са представени най-значимите моменти от политическия и обществен живот на социалистическа Полша.

Първата агитационна брошура е от ноември 1953 г. и е отпечатана по случай 36-годишнината от избухването на Болшевишката революция в Русия. Плакатът изобразява статуи на двама души – мъж и жена, вдигнали високо по една от своите две ръце. Жената държи сърп, мъжът чук – двете сечива са едни от най-съществените символи на комунистическата идея. Зад тях се веят знамената на всички страни, които по това време са част от Източния блок, тоест на всички социалистически страни – СССР, Полша, България, Чехословакия, Германската демократична република, Румъния, Унгария, Албания, Монголия и Северна Корея (Zblewski 2008: 58). Пропагандната брошура цели да поясни на хората, че именно през 1917 г. с избухването на Великата октомврийска социалистическа революция започва утвърждаването на социализма, като тази система придобива глобален характер, разпространявайки се от Съветска Русия в много други държави по света. Материалът цели да внуши на гражданите, че именно тази система

⁴⁵ Histmag. Najciekawsze plakaty propagandowe PRL [Galeria], (13/16).

⁴⁶ Histmag. Najciekawsze plakaty propagandowe PRL [Galeria], (15/16).

е най-добрата, най-социалната и най-правилната.

Вторият материал е плакат от 1948 г. и е във връзка с честванията на Международния ден на труда, отбелязван ежегодно от 1886 г. Той изобразява двама мъже, стиснали братски ръцете си – единият е работник от града, другият – земеделец от село. Работникът с другата си ръка държи чук, а селянинът – плуг, с който оре земята. Под тях е изписан девизът *Да живее единството между работниците и селяните* (Обр. 10) (Zblewski 2008: 81). Отгоре с червени букви е изписана датата Първи май. Афишът цели да убеди хората, че както работниците, така и земеделците със своя усърден и общественно полезен труд допринасят изключително много за икономическия и обществен прогрес на Полша. Плакатът цели също така да покаже, че необходимо да има братско сътрудничество между тези две класи.

В книгата на Зблевски е намерил място и плакат, посветен на Народния конгрес на мира в Полша. Мероприятието е проведено между 1–3 септември 1950 г. в аулата на Варшавската политехника по случай 11-годишнината от избухването на Втората световна война. Във форума вземат участие над 1300 делегати от цялата страна – ударници на социалистическия труд, учени, артисти, писатели и др., като целта на събитието е да се докаже колко важен за страната и света е мирът. На плаката е представен човек в работническа униформа, който държи чук, като на рамото му е кацнал бял гълъб – символът на мира. Върху плаката е написано: *Първи общонароден полски конгрес на мира 1950 г.: 1–3 септември, Варшава* (Zblewski 2008: 134). Целта на плаката е да популяризира събитието, както и да подчертае колко е важно за света мирът да бъде поддържан, като именно тази борба е сред водещите постулати на комунистическата идеология.

В „Абецадло на Пеерела“ е представена също така и социалистическа пропагандна илюстрация, изобразяваща трима строителни работници, трудещи се усърдно на строителен обект в полската столица Варшава, като по този начин участват във възстановяването на града, който е разрушен до основи по времето на Втората световна война. Брошурата е от 1953 г. и на нея е написано: *Работим по трима – строим като за дванайсетина* (Zblewski 2008: 150). Социалистическият лозунг цели да похвали хилядите варшавски строителни работници, които се трудят колективно и неуморно, за да може полската столица да бъде възстановена. По този начин полските комунисти се опитват да насърчат към усилена работа всички строителни работници.

Заклучение

След всички изследвания, които бяха направени за агитационната идеологическа дейност на полските комунисти, се стигна до извода, че пропагандната дейност на работническата партия в Полша по времето на сталинизма има изключително мащабен характер. Чрез нея представителите

на властта се стремят да популяризират комунистическата идеология в страната си, да засилят влиянието на партията сред поляците, да засилят съветското идеологическо влияние в страната, както и да утвърдят своята власт в държавата. Сред основните идеи, които засягат пропагандните афиши, може да изброим: култа към Международния ден на труда – Първи май; култа към личността на Сталин; популяризирането на идеята, че СССР е братска страна; уважението към труда на хората; почитта, която е адресирана към представителите на работническата класа и земеделците, като и двете класи са насърчавани към братско сътрудничество в името на общото благо; агитацията към поляците да се включват в обществените трудови дейности.

Тук намираме за подходящо да се кажат и няколко думи за основните прилики и разлики между сталинисткия период в Полша и в България. Както в Полша, така и в България сталинистският период бележи началото и края си по едно и също време. В Полша започва през месец декември 1948 г. след като Полската работническа партия и Полската социалистическа партия се обединяват в единната Полска обединена работническа партия. Краят настъпва през есента на 1956 г., когато на власт идва Владислав Гомулка. В България сталинизмът започва след Петия конгрес на Българската комунистическа партия, проведен също през месец декември 1948 г., и приключва след Априлския пленум на партията, проведен през 1956 г., когато Тодор Живков заменя Вълко Червенков на най-висшия партиен пост.

В Полша сталинизмът е налаган по времето на един държавен ръководител – Болеслав Берут, а в България – при управлението на две личности – Георги Димитров и Вълко Червенков. Както в Полша, така и в България с пълна сила се изгражда култът към Сталин, както и към държавните ръководители, управлявали тези две страни.

В Полша съществуват известни разногласия между комунистите по отношението на формата на управление на държавата, като някои предпочитат страната да поеме по свой полски път, вместо да следва стриктно съветския модел. В България няма съществени разногласия между комунистите в това отношение – те твърдо прилагат съветския модел.

Както в Полша, така и в България в периода 1948–1956 г. държавните власти са доста лоялни към Кремъл. Но сред обикновените хора просъветските нагласи са доста по-видими в България, отколкото в Полша.

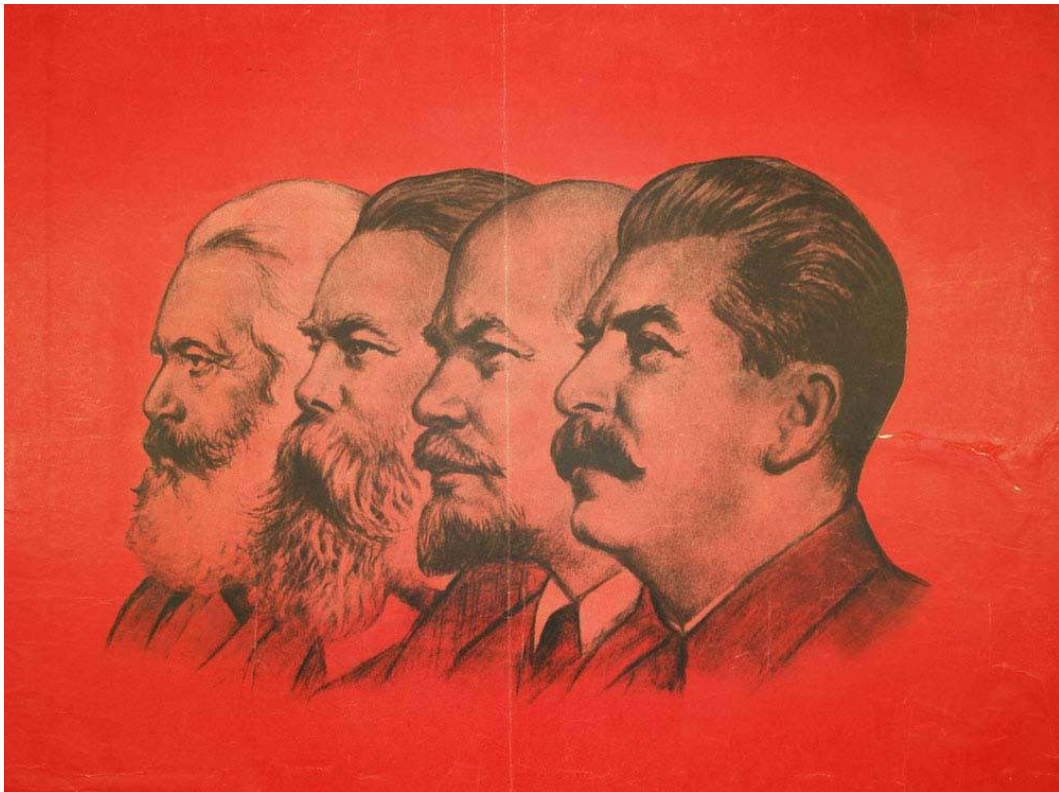
В Полша, както и в България е провеждана масовата индустриализация, която довежда до сериозно преселване от селата към градовете.

По времето на сталинисткия период в Полша и България е провеждана масова национализация на икономиката. В Полша обаче се запазва някаква форма на частна собственост, макар и в ограничени размери, за разлика от България. Същото може да се отбележи и за масовата колективизация. В полските села се запазва някаква, макар и ограничена,

форма на частна собственост в областта на земеделието и селското стопанство, за разлика от България.

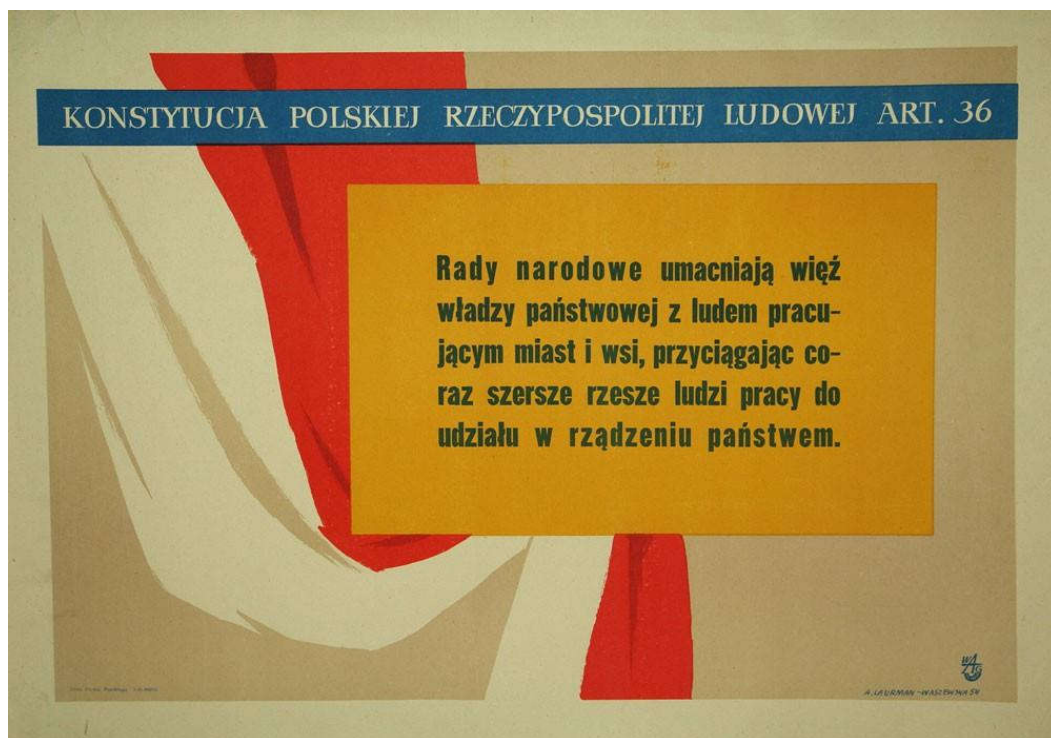
Въпреки масовата атеизация и секуларизация в Полша Католическата църква запазва своите силни позиции в обществото. В България по време на сталинисткия период Православната църква няма абсолютно никакво влияние върху обществените нагласи в страната. През този период религиозните свободи в Полша са доста по-широки, отколкото в България.

Както в Полша, така и в България по времето на сталинисткия период здравеопазването и образованието са напълно безплатни за населението. Както в Полша, така и в България по времето на сталинисткия период са правени успешни опити за пълна трудова заетост на цялото население.

Обр. 1. „Маркс, Енгелс, Ленин и Сталин“

(AP–Łodzi. Komitet Łódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, sygn. 13208. (Zdjęcie 9/26).
B: <https://www.lodz.ap.gov.pl/art,59,plakaty-propagandowe-z-lat-1945-1989> [16.09.2023 z.]

Обр. 2. „Член 36-ти от Конституцията на Полската народна република“

(AP–Łodzi. Komitet Łódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, sygn. 13225. (Zdjęcie 12/26).
B: <https://www.lodz.ap.gov.pl/art,59,plakaty-propagandowe-z-lat-1945-1989> [16.09.2023 z.]

Обр. 3. „С общи усилия строим Варшава“

(AP–Zamościu. Plakat promujący odbudowę Warszawy, 1948 r. (88/803/0).

B: <http://www.zamosc.ap.gov.pl/index.php/popularyzacja/wystawy/2021/propaganda-prl-u-na-plakacie-i-afiszu> [16.09.2023 z.]

Обр. 4. „Мирната политика на народна Полша ще осигури щастие на майките и децата“
(AP–Zamościu. Afisz „Polityka pokojowa Polski Ludowej zapewni szczęście Matce i Dziecku”,
1948 r. (88/215/0/7/639).
B: <http://www.zamosc.ap.gov.pl/index.php/popularyzacja/wystawy/2021/propaganda-prl-u-na-plakacie-i-afiszu>) [16.09.2023 г.]

Обр. 5. „Да бъде оказана чест на всички жени – героини на труда, строящи една нова
Полша – щастлива родина за своите деца!“
(AP–Zamościu. Plakat „Cześć kobietom - bohaterkom pracy budującym nową Polskę, szczęśliwą
Ojczyznę swych dzieci”, 1948 r. (88/215/0/7/635).
B: <http://www.zamosc.ap.gov.pl/index.php/popularyzacja/wystawy/2021/propaganda-prl-u-na-plakacie-i-afiszu>) [16.09.2023 г.]

Обр. 6. „Полската работническа партија се бори за единството на работническата класа“

(AAN w Warszawie. Zbiór fotografii Trybuny Ludu. (Obraz 6/9).

B: <https://www.aan.gov.pl/galeria,art,468,kongres-jednosci-klasy-robotniczej> [17.09.2023 г.]

Обр. 7. „ПОПР – партията на работническата класа“

(AAN w Warszawie. Zbiór fotografii Trybuny Ludu. (Obraz 8/9).

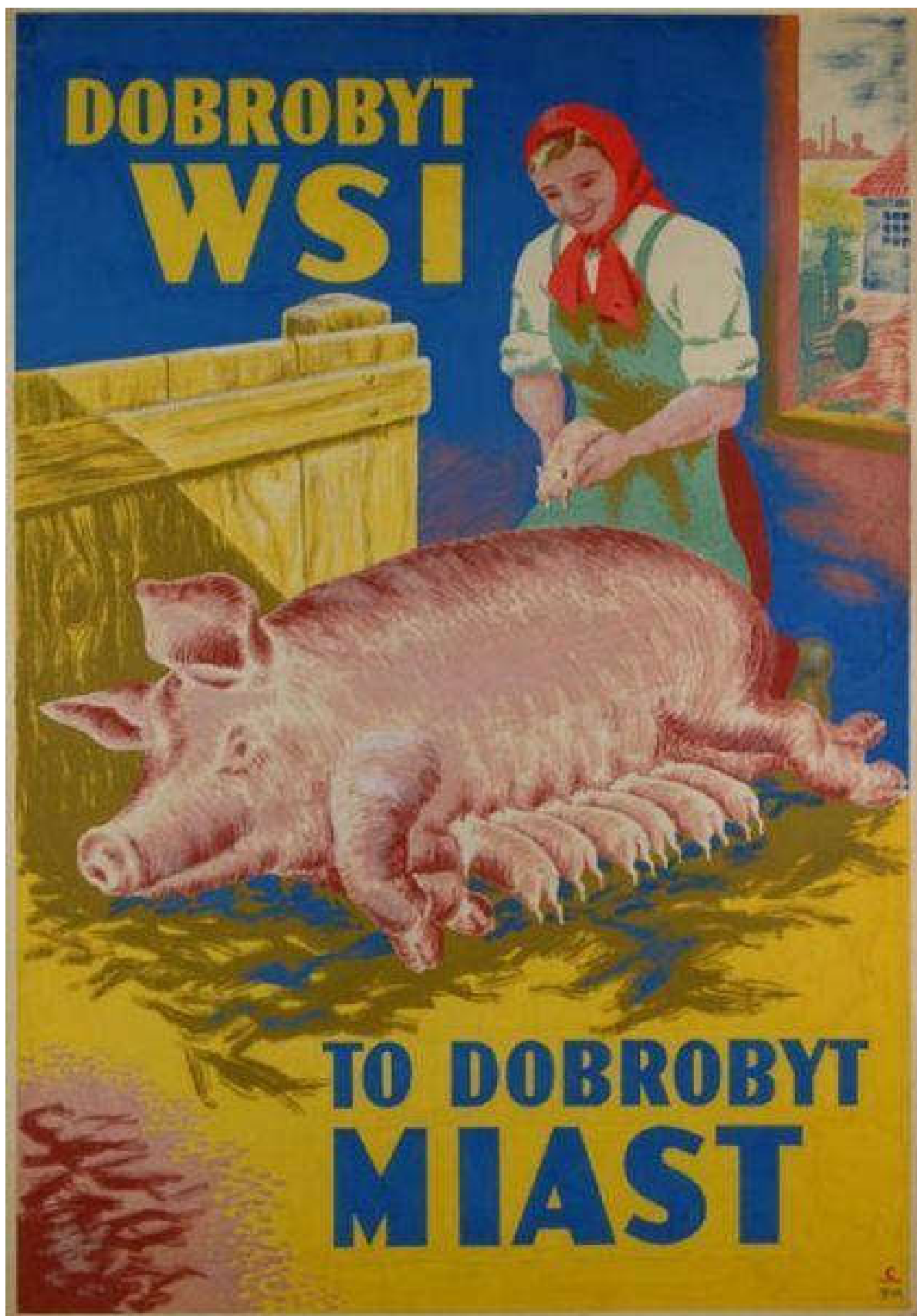
B: <https://www.aan.gov.pl/galeria,art,468,kongres-jednosci-klasy-robotniczej> [17.09.2023 z.]

Обр. 8. „Реколтата носим в нашия роден дом“

(Histmag. Najciekawsze plakaty propagandowe PRL [Galeria], (2/16).

B: <https://histmag.org/Najciekawsze-plakaty-propagandowe-PRL-Galeria-15486> [17.09.2023 г.]

Обр. 9. „Благоденствието на селото допринася за благоденствието на града“

(Histmag. Najciekawsze plakaty propagandowe PRL [Galeria], (3/16).

В: <https://histmag.org/Najciekawsze-plakaty-propagandowe-PRL-Galeria-15486> [17.09.2023 г.]

Обр. 10. „Да живее единството между работниците и селяните“ (Zblewski 2008: 81)

АРХИВНИ ИЗТОЧНИЦИ/ ARCHIVAL SOURCES:

Archiwum Państwowe w Łodzi, Komitet Łodzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Dostępne na <https://www.lodz.ap.gov.pl/art,59,plakaty-propagandowe-z-lat-1945-1989> [17.09.2023 r.].

Archiwum Państwowe w Zamościu. Dostępne na <http://www.zamosc.ap.gov.pl/> [17.09.2023 r.].

Archiwum Państwowe. Archiwum Akt Nowych w Warszawie. Dostępne na <https://www.aan.gov.pl/> [17.09.2023 r.].

Histmag. Autor: Paweł Czechowski. Dostępne na <https://histmag.org/> [17.09.2023 r.].

ЛИТЕРАТУРА/ REFERENCES:

Baeva 1995: I. Baeva. *Iztochna Evropa sled Stalin 1953–1956. Polsha, Ungaria, Chehoslovakia i Bulgaria.* Sofia: UI „Sv. Kliment Ohridski“, 1995 [И. Баева. *Източна Европа след Сталин 1953–1956. Полша, Унгария, Чехословакия и България.* София: УИ „Св. Климент Охридски“, 1995].

Bartoszewski, Brzeziński, Moczulski 1970: B. Bartoszewski, B. Brzeziński, L. Moczulski. *Kronika wydarzeń w Warszawie.* Warszawa, 1970.

Davies 2006: N. Davies. *Boże igrzysko. Historia Polski.* Kraków: Znak, 2006.

Kaczmarek 2010: R. Kaczmarek. *Historia Polski 1914–1989.* Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2010.

Prymas tysiąclecia 1982: *Prymas tysiąclecia.* F. Kniotek, Z. Modzielewski, D. Szumska (red.). Paryż: Editions de dialogue, 1982.

Milkov 1999: H. Milkov. *Mitove v sinyo i cherveno.* Sofia: Heron pres, 1999 [Х. Милков. *Митове в синьо и червено.* София: Херон прес, 1999].

Milkov 2019: H. Milkov. *Pod raka s demokratsiyata. 30 godini „nezhna revolyutsia“.* Sofia: Ariadna, 2019 [Х. Милков. *Под ръка с демокрацията. 30 години „нежна революция“.* София: Ариадна, 2019].

Roszkowski 2003: W. Roszkowski. *Najnowsza historia Polski 1945–1980.* Warszawa: Świat Książki, 2003.

Zamoyski 2006: A. Zamoyski. *Polskiyat pat. V. Tarnovo: Abagar, 2006* [А. Замойски. *Полският път. В. Търново: Абагар, 2006*].

Zblewski 2008: Z. Zblewski. *Abecadło PeeRelu.* Kraków: Wydawnictwo Znak, 2008.

Zernack 2000: K. Zernack. *Polska i Rosja.* Warszawa: Wiedza Powszechna, 2000.

Zeszyty historyczne 1982: *Zeszyty historyczne.* Paryż: Wydawnictwo Instytutu Literackiego, 1982.

Correspondence address:

Viktor Rogozenski – PhD

Institute for Historical Studies, Bulgarian Academy of Science

Department of New and Latest History of the World

and International Relations in the New and Latest time

52 Shipchenski prohod Blvd. 1113 Sofia

Tel. (+359) 877 339 445

E-mail: viktorrogozenski@abv.bg